

Самур

№ 1 (178) 2006-йисан 28-январь

1992-йисан январдилай акъатзава

ЦИЙИВИЛЕР

МАДНИ КУЪМЕК ГУДА

Садхъанвай Миллетрин Тешкилатдин Виридуьньядин Ризкьидин Програмади (ВРП) Азербайжандихъ галаз санал кар тухун мадни са шумуд йисуз давамар хыйида. ВРП-ди чи республикадиз къвезмай пуд йисуз куьмек гунин программа тесикъарнава. Куьмек 21 миллион доллар пулунин такъатдикай ибарат я. И пулунин 3 миллион доллар Азербайжан гьукуматди, 18 миллион доллар ВРП-дин донор уьлквейри гана кланзава. Тешкилатди чи республикадин чпин чилер гадарна катиз мажбур хъанвай инсанриз маса куьмекарни къалурун къарардиз къачунва. Алай вахтунда ВРП-ди гьар вацра чи уьлкведин ихтин 140 агъзур инсандиз ризкьидин куьмекар гузва.

КОМПЛЕКС ХКАЖНАВА

Чи республикадин чехи районрикай тир Хачмаз гьакни Къарабагъдин даяеда гзаф шегьидар ганвай районрин сиягъдик акатзава. И йикъара Хачмаз шегьерда шегьидар рикел хкизвай цийи комплекс эцигна кардик кутунва. Ина 204 хачмазви шегьиддин гуьмбетар эцигнава.

Азербайжанвиар, лезгийар, татар ва маса миллетар яшамаш жезвай Хачмаза 30-далай виниз лезги шегьидарни ава. Абурукай Фирдовси Манкъулиев, Магьир Абдулгалимов, Этибар Тагьиев, Эшад Якъубов хьтин къеьгалрин къагьриманвилерикай республикадин газетра, журналра ва ктабра макъалаяр чап хъанва.

ЖУРНАЛДИН ЮБИЛЕЙ ЖЕДА

Алатай виш йисан эвел къилера Азербайжандин твар-ван авай къелемэгъли Желли Мамедкъудузедди чапдай акъудай "Молла Несреддин" журналдин 100 йис тамам жезва. Республикадин президент Илгам Алиева и йикъара къул члугур серенжемдалди 2006-йисан апрелдин вацра журналдин юбилей къейд ийида. Алай вахтунда талукь министерствойри юбилейдиз гъазурвилер акъазва.

"Молла Несреддин" журнал тек са Азербайжанда ваъ, вири Кавказда машгур тир. Анжах Кьиблепатан Дагъустандин лезгийри 60-дав агакъна и журнал кхъенай.

ГУЪНГУЪНА ХТУНА КЛАНЗАВА

Эхиримжи 30 йисан къене Каспиди чи уьлкведин чилерик гзаф зарар хуклурнава. И вахтунда гьуьлуь 50 яшайишдин макандиз, 250 къван карханадиз, 20 километр ракъун ва 60 километр автомобилдин рекъиз, гьакни маса объектриз басрух гана, 50 агъзур гектар чилер цин кланик амукъна. Санлай республикадик хуклур зарардин къадар 2 миллиард доллардин агакъзава. Цин кланик амукъай чилерин 80 процент кьиблепатан зонадинди я. Гележегда Каспидин къер цин басрухдикай хуьн патал гьукуматдин патай са бязи важиблу тедбирар къилиз акъудун фикирда къунва.

РЕФЕРЕНДУМ КЪИЛЕ ТУХУДА

Цинин йисуз Урусат-Белорус твар алай сад тир государство яратмишун патал и къве уьлкведин халкъарин умуми референдум къиле финиф мумкин я. РФ-дин Госдумадин къил Борис Грызлова лагъйивал, и уьлквейрин сиясатчийрихъ гележегдин сад тир государство яратмишун патал маса рехъ авач.

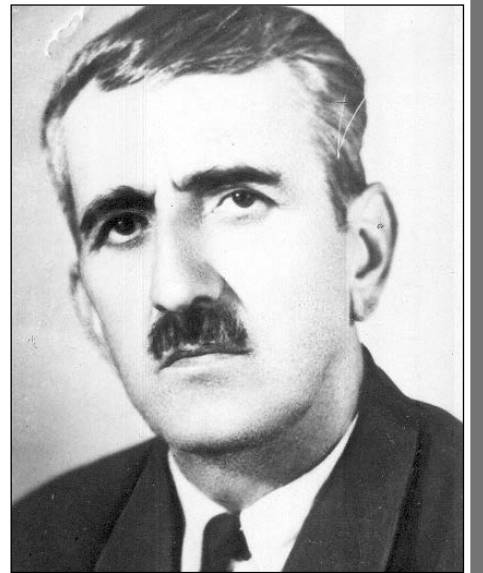
И йикъара сад тир государствовин 2006-йис патал бюджет къабулнава. И бюджет 3,1 миллиард рублдикай ибарат я. Адакай 1,76 миллиард рубль Урусатди, 948 миллион рубль Белорусди ганва. И пулунин такъатар 40 программа ва проект къилиз акъудун патал серфда.

ЗАБИТ РИЗВАНОВ - 80

ДАГЪ ХЪИЗ ХКАЖ ХЪАНА

Лезги чилерал къакъан дагъ хъиз хкаж хъана вичин камаллувилелдини яратмишунралди агъзурралди инсанрин риклериз нур чукурдай, четин къисметдизни залан бахтариз килиг тавуна хайи члал хуьн патал эхирда къван женг члугур, галатун тийижиз шумудни са йисара халкъдин фольклор, агъзурралди манияр, махар, къаравилияр, мисклалар къватлай, лезгийрин тарихар ахтармишна винел акъудай Чехи Лезги - Забит Ризванов дидедиз хъайи 80 йис тамам хъана.

Къе шаир, кхъираг, дараматург, тарихчи, сиясатчи ва женгчи Забит чи жергейра амач. Амма чи чилерал Забит Ризванов твар алай дагъ ала. Ада лезги литературадикни лезги тарихдик кутур пай ама. Халкъ паталди вичин вири уьмуьр серф авур къагьриман лезгидин экуь къамат ава чи риклера. Лезги халкъ амаз къван яшамаш жедай шаир ава чакъ. Ада Шагъ дагъдин къацу тлуларилай къарагъзавай гар хъиз азад члалар туна чаз. Ада садрани рекьин тийир, хайи чилни хайи члал хуьз алакьдай женгчи руьгъ туна чаз!

ДИДЕД ЧАЛАН ГУЖ

Заз кланда хъи, хайи халкъди замандин Гъилий вичиз лау бахтар къачурдай. Заз кланда хъи, уьлкведа гьар инсандин Квал манирлал, шиирралди ацлурдай!

А вахтунда цукъ ахъайда илимди, Инсан гьатда уьмуьрдин дуьз рекъера. А вахтунда эхир жеда зулумдин Мел кутанда марифатди риклера.

Зи чехи халкъ - Сулейманар гайиди Инсаният гьамиша ваз азиз я. Квадриз тахуй жуь цайиди, хайиди, Гьар са миллет дидед члалал виниз я.

Ваз килигиз, ви душмандин атлуй пагъ, Лежбер касди цайи затлар гечхурда. Хайи члалал шиир кледа, мани лагъ, А манири вун дубъндиз машгурда.

УЪМУЪРДИН АСРЕТ

Агъ, вуч ширин я, и дубъня, и югъ! Тебиат вири пелел таз кланда. Авуна даим цавариз къуллугъ, Дагълар, дереяр гъилел къаз кланда!

Агъ, вуч иер я, рагъ акъур бере! Зи клани ярдин вилериз ухшар. Дагъларин яха, рагъ чклай дере Халкъдин суварриз, мелериз ухшар!

Агъ, вуч хъсан я уьмуьр инсандин, Бахтун гуьгъуьна даим зверзавай. Цийи къисметдин, цийи замандин Акъваз тавуна чиниз хъверзавай.

Агъ, вуч гуьрчег я илгъамдин пери! Адан муьгъуьббат рикле тваз кланда. Фитинна вирт хъиз яшайиш вири, Цийи виш йисар рикле тваз кланда!

ЗУН НИ АЙИБДА

Мад дагъларихъ элкъезва зун такабур Булахрини, вацари хур чуьквзвай. Гъабур тушни, рикл миьибур, захабур, Муркларайни, живерай чин чуьхуьзвай?!

Низ чидач къван риб-риб хъанвай рагарин Кард ацукьда, лекъ илифда синерал. Низ чидач къван гатун чими ракъарин Мурц алачтла адан гьаркъуь къуьнерал.

Чарчарин чиг ацукьда зи бармакдал, Дагъарри ван ийида къван вегъейла. Махпур алай йилахарни жеда жал Манияр гваз ашукъ муьгъман тефейла.

Къакъанвилел, зурбавилел гъейран яз "Пагъ!" лугъуда дагълар такур гъарибда. Виш йисара гьа дагъларин муьгъман яз Амукъайтла гьана, ни зун айибда?!

ГАТФАР ХЪУРАЙ

Щразва мурк - элкъезва ам стлалриз, А стлалрик нефес гала гатфарин. Алахънава рагъ ламу чил скъалриз, А ракъиник гъевес гала гатфарин.

Къацу гатфар вучиз элдиз азиз я, Вуч аламат ква гъавадин нурарик? Цукъ акъудай чилин къимет виниз я, Вучиз атир гала хуьбуьл гарарик?

Им, регъатвал клани хуьнин кар ятла, Белки, инсан гьа гатфари хайид я? Белки, гатфар йисал алай зар ятла, Белки, а зар гьа ракъини гайид я?

И суалрин жавабар заз жагъизвач, Вучин чна, абур гьаклан гафар хуй. За жуван гъил чими гатал вегъизвач, Уьмуьр вири гьа къацу тир гатфар хуй...

ЧАКАЙ КХЪЕНАЙ...

Лезгийри алай вахтунин къайгъу члугвада. Алатай ва къвезвай чаварикай абуру са акъван фагъумдач, къенин югъ лайихлувилелди къилиз акъудна кланда, лугъуда. Абурун итимар хъиз, дишегълиярни къвалахунал, зегъметдал рикл алай инсанар я. Абуру санал къвалахда, санал хизан хуьда ва герек тирла санал гъиле яракъ къуна чапхунчийрин аксина женг члугвада.

На лугъуди, абуру чпин векъи къилихар дагъларивай къачунвайди я: мердвал, ватан ва аслу туширвал пара клан хуьн, муьгъмандиз гзафни-гзаф гъуьрмет авун. Лезгийрин арада са шумуд юкъуз яшамаш хъайи гьар са касдиз абур инсанперес, къеьгал инсанар тирди чир жеда ва и халкъ чехи гъуьрметдиз лайих тирди къатлунда.

МОР ДЕЧИ,
венгеррин алим.
1902-йис.

Аш авун патал гафар ваъ,
дубъуьни члем герек я..
Лезги халкъдин мисал.

XƏBƏRLƏR**AZƏRBAYCANA
HƏSR OLUNACAQ**

Nyu-Yorkun təbiətşünaslıq muzeyində Azərbaycan həsr olunmuş şöbə yaradılacaq. İndiyə kimi burada ölkəmizə aid bir eksponat belə yox idi. Muzeyin rəhbərliyi ilə aparılmış danışıqlardan sonra burada Azərbaycana həsr olunmuş sərginin təşkil olunması qərar alınıb. İlin sonunadək lazımı texniki işlər başa çatdırılaraq, şöbə istifadəyə verilecək. Bununla əlaqədar respublikamızdan bir neçə mütəxəssis ABŞ-a ezam olunub.

**RUSİYA İLİ
KEÇİRİLƏCƏK**

Bu ilin fevral ayında "Azərbaycanda Rusiya ili"nin rəsmi açılışı olacaq. Rəsmi açılış bu ölkələrin prezidentləri səviyyəsində keçiriləcək. Bu münasibətlə Rusiya Federasiyasının prezidenti Vladimir Putin Bakıya səfər edəcək. RF prezidenti Bakıda olarkən Azərbaycan-Rusiya hökumətlərarası iqtisadi komissiyasının iclası və iki dövlətin iş adamlarının iştirakı ilə biznes-forumun keçirilməsi planlaşdırılır.

**YOLLAR TƏMİR
EDİLƏCƏK**

Ümumdünya Bankının direktorlar şurası iki avtomobil yolunun - Ələt-Astara və Bakı-Şamaxı magistralının təmirindən ötrü 200 milyon ABŞ dolları məbləğində kredit ayırmağı qərara alıb. Kredit müəyyən güzəştlərlə və 20 il müddətinə qaytarma şərtləri ayrılıb. Bundan əlavə İran hökuməti də Ələt-Astara yolunun təmirinə 20 milyon dollar pul sərf edəcək.

Yolların yenidən qurulması layihəsində hərəkət zolaqlarının artırılması, mövcud asfalt örtüyünün başdan-başa dəyişdirilməsi, yol boyu bütün körpülərin və kommunikaşiyaların yenidən qurulması nəzərdə tutulub. Yenidənqurma işlərini həyata keçirəcək şirkəti müəyyənləşdirməkdən ötrü respublika nəqliyyat nazirliyi mart ayında tender keçirəcək.

**PENSIYALAR
ARTIRILACAQ**

2006-cı ilin aprel ayında respublikamızda pensiyaların baza hissəsi 25 min manat artırılacaq (köhnə pul vahidi ilə) 150 min manata çatdırılacaq. Hazırda ölkəmizdə 1 milyon 357 min pensiyaçı var. Pensiyaların 58 faizi yaşa, 29 faizi əlilliyə, 12 faizi ailə başçısını itirdiyinə, 1 faizi işə xidmət işlərinə görə verilir. Pensiya yaşını kişilər üçün 62, qadınlar üçün 57 yaş müəyyənləşdirilib.

Mövcud pensiya sistemindəki mürəkkəb sənədləşmə qaydaları ləğv edilərək, daha sadə sistemə keçiləcək.

**ANA DİLİNDƏ
DANIŞMAYANLAR
CƏRİMƏ OLUNACAQ**

Latviya Seymi İnzibati Xətalər Məcəlləsinə güzəştlər qəbul edib. "Rosbalt" agentliyinin yaydığı məlumatda deyilir ki, düzəlişlərdə dövlət dilinin işlədilməməsinə görə inzibati cəzalar nəzərdə tutulur.

Bundan sonra dövlət dilinin peşə və vəzifə borclarının yerinə yetirilməsi üçün tələb olunan həcmdə işlədilməməsinə görə 50 lat (71 avro) məbləğində cərimə kəsiləcək. İnzibati cəzanın tətbiqindən sonra il ərzində təkrarən yol verilən belə xətalara görə cərimənin məbləği 100 latdan (142 avro) 200 latadək (284 avro) olacaq.

BEŞ İL BEŞ AN KİMİ...

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı Xəlilbəy Günəşovla müsahibə

Xəlilbəy müəllim, sizi "Samur" qəzetinin oxucuları adından 51 sayılı Qusar seçki dairəsindən respublika parlamentinə deputat seçilməyiniz münasibətilə təbrik edirik.

- Təsəkkür edirəm. Fürsətdən istifadə edib 2005-ci ilin parlament seçkilərində iştirak edən bütün seçicilərimə öz minnətdarlığımı bildirirəm. Qusar rayonunun əhalisi parlament seçkilərində yüksək fəallıq göstərmişdir. Mən bundan qürur duyuram və seçicilərimin etimadını doğrultmağa çalışacağam.

- Siz rəqibləriniz arasında ən çox səs toplayaraq seçkiləri uddunuz. Lakin qələbənizə şübhə ilə yanaşanlar da oldu.

- Seçki bülətlərini bütün məntəqələrdə namizədlərin nümayəndələri qarşısında sayılmış, seçkinin nəticələri yekun protokollarına əsasən elan edilmişdir. Seçkilərin şəffaf keçdiyinə heç bir namizədin şübhəsi olmamışdır.

- Rəqiblərinizdən sizi kim təbrik etdi?
- Heç kim.
- Bunu nə ilə izah edə bilərsiniz?

- Demokratik seçkilərin keçirilməsi illərlə əhalinin suurunda ənənələri və bundan irəli gələn seçki mədəniyyətini formalaşdırır. Hələlik bizdə belə ənənələr yoxdur və seçki mədəniyyətimiz yüksək deyil. Zaman bu problemi özü həll edəcək.

- Seçki marafonunda qusarlılar bir cəhəti mübahisə etdilər ki, rəqiblərinizdən heç birinin ünvanına güldən ağır söz demədiniz. Bu, seçkiqabağı manevr idi, yoxsa təbiətiniz belədir?

- Mojaritar seçki sisteminin öz qanunları var. Mən rəqiblərimlə mübarizə aparmırdım, mən seçicilərimin etimadını qazanırdım.

- Parlamentdəki fəaliyyətiniz əsasən hansı istiqamətə yönəldiləcək?

- İşlədiyim parlament komissiyasında əhalinin sosial müdafiəsi, zəhmətkeşlərin pensiya təminatı, aztəminatlı ailələrin, əlillərin həyat şəraitinin yaxşılaşdırılmasına yönəldilmiş qanunların hazırlanmasında fəal iştirak edəcəyəm. Etiraf etməliyəm ki, cəmiyyətimizdə bu kateqoriyalı insanlar çoxdur və onların dövlət himayəsinə və qayğısına böyük ehtiyacı var.

- Seçkilərdən sonra həyatınızda nə dəyişib?

- Məsuliyyət yüküm artmışdır. Elə birinci gündən seçicilərdən müxtəlif problemlər üzrə müraciətlər və təkliflər gəlir. Bu müraciətlərin heç birini diqqətsiz qoymaq olmaz, onların hamısı öz həllini tapmalı və cavabsız qalmamalıdır. Parlamentin gərgin iş qrafikini də nəzərə alsaq demək olar ki, vaxt qıtlığı hiss olunur. Bəzi insanların deputatın vəzifə və səlahiyyətlərinin nədən ibarət olduğunu bilməmələri də əlavə çətinliklər yaradır. Bəzən mənə deputatın səlahiyyətinə aid olmayan xahişlərlə müraciət edirlər. Lakin bu, heç bir deputata ixtiyar vermir ki, ona müraciət edən vətəndaşın problemləri ilə məşğul olmasın. Bəzən insanlara adi diqqət göstərmək, onun dərindən şərik olmaq

belə kifayət edir.

- Hər halda sizin seçiciləri qəbul edən otağınız və qəbul günləriniz olmalıdır. Bunu seçicilərlə görüşlərdə özünüz demisiniz.

- Bəli, artıq rayon mərkəzindəki qəbul otağında təmir işləri aparılır. Köməkçim Qusarın adlı-sanlı hüquqşünası Ələmməd Mürsəliyevdir. Qəbul otağı hazır olan kimi mənim qəbul günlərim elan ediləcəkdir.

- Seçicilərlə görüşlərinizdə vədlər vermirdiniz. Lakin seçicilər sizə tapşırıqlar verir, seçildəndən sonra bununla məşğul olmağı sizdən xahiş edirdilər. Həmin tapşırıqları Qusarın ayrı-ayrı yaşayış məntəqələrində yaxşı xatırlayırlar. Siz necə, xatırlayırsınız?

- Mən keçirdiyim bütün görüşləri videolentə yazdırmışam, tələb və arzuları özüm üçün qeyd etmişəm. İmkan daxilində onların həllinə çalışacağam. Elə məsələlər var ki, bəlkə də çoxlarının yadından çıxıb, amma mənim diqqətimdən yayınmayacaq.

- İnşaatçı olduğunuzla görə qusarlılar rayonun tikinti və abadlığı sahəsində sizin xeyli işlər görcəyinizə ümid edirlər. Onlar yeni iş yerləri yaradacağınıza bağlı verdiyiniz vədləri də unutmayıblar. Bəs fəaliyyətinizin real nəticələrini haçan görcək?

- Rayonumuzun iqtisadiyyatının yüksəldilməsi, əhalinin rifahının yaxşılaşdırılması mənim fəaliyyətimin başlıca istiqaməti olacaqdır. Artıq bir sıra işlərin bünövrəsini qoymağa başlamışıq. Qusar rayonunda qaz və elektrik təchizatı çox pis vəziyyətdədir. Bu məsələlərin həllini tapmağı özümə borc bilərəm.

- Eşitdiyimə görə Qusar şəhərində altı mərtəbəli yaşayış evinin inşasına başlanacaq.

-Bəli, yerli sakinlərin xahişi nəzərə alınaraq şəhərdə belə bir evin tikintisinə yaxın vaxtlarda başlanacaqdır. Ümumiyyətlə, Qusar rayonunda mənzil tikintisində və eləcə də şəhərin abadlaşdırılması sahəsində xeyli işlərin görülməsi nəzərdə tutulmuşdur.

- Sizə səs verənlərin böyük əksəriyyəti kənd əməkçiləri olmuşdur. Onlarla bağlı nə kimi planlarınız var?

- Qusar rayonunun iqtisadiyyatını iki istiqamətdə inkişaf etdirmək mümkündür: kənd təsərrüfatı sektorunu dirçəltmək və turizm sahəsini yaradaraq onu inkişaf etdirmək. Bunun üçün rayonda bütün imkanlar var. Kənd əməkçilərinin yenidən torpağa bağlamaq lazımdır. Yeni təsərrüfat sahələri yaratmaq, həm də əhalinin yetişdirdiyi kənd təsərrüfatı məhsullarının rayonda emal edilməsini təşkil etmək çox vacib məsələdir. Sizi əmin edirəm ki, bir neçə ilə Qusarın görkəmi də dəyişəcək, insanların yaşayışı da.

- Amma beş il beş an kimi tez keçəcək. Seçicilərin narahatlığını anlamaq o qədər də çətin deyil. Onlar qorxurlar ki, daha beş il əldən versinlər.

- Mən bu narahatlığı başa düşürəm və seçicilərin qarşısında nə qədər borclu olduğumu hiss edirəm. Bu hiss mənə

məsuliyyətimin nə qədər böyük olduğunu hər an xatırladılır.

- Deputat seçilməyinizə peşman deyilsiniz ki? Ad-sanınız, vəzifəniz, imkanlarınız var idi. Amma indi dilə-dişə düşməmişiniz. Həmişə qayğı göstərmək, həminin dərd-şərinə yardımçı qeyri-mümkündür. Deməli, haqqınızda şeylər dolaşacaq.

- Əsla yox. Mənim seçkilərə qatılmağım barədə qərarım çox çətin qəbul edilmişdir. Uzun düşüncələrdən, imkanlarıma obyektiv qiymət verdikdən və rayonun ağsaqqallarının və ziyalılarının məsləhətindən sonra mən, həyatımda ən çətin qərarı qəbul etdim. İndi seçkilər arxada qaldıqdan sonra atdığım addımın düzgün olduğunu görürəm insanların mənə etdikləri etibarından qürur hissi duyuram və bu hiss mənə yaratmağa, xeyirxah işlər görməyə ruhlandırır. Şəyilərə və narazı insanlara gəldikdə isə mən onların səhv etdiklərini öz işimlə sübut edəcəyəm. Hər şeyin zamanı ehtiyacı var. Çalışacağam ki, mənə səs verməyən seçicilər də şübhələrində haqlı olmadıqlarını başa düşsünlər.

- Seçicilərinizə ürk sözləriniz.

- Onları yeni il münasibəti ilə təbrik edir, onlara can sağlığı, xoşbəxtlik, səadət və yaşamaq eşqi arzulayıram. İnsan nə ilə məşğul olmasından asılı olmayaraq yaradıcı və inadçı olmalıdır. Yalnız bu yolla istədiyinə nail ola bilərsiniz.

- "Samur" qəzetinin yaradıcı heyətinə nə arzu edərdiniz?

- "Samur" mənim sevdiyim qəzetdir. Onun daimi oxucusuyam. Fəxr edirəm ki, həmyerlilərim nəinki Qusar ziyalıları, həm də Azərbaycan ziyalılarının hörmətini qazanmış bir qəzet nəşr edirlər. Burada dərc olunan məqalələrin səviyyəsi, qaldırılan məsələlərin vacibliyi, materialların üç dildə çap olunması qəzetin yaradıcı kollektivinin yüksək peşəkarlığından xəbər verir. "Samur"un jurnalistlərinə daha da maraqlı mövzular və çoxlu oxucular arzu edirəm. Ümid edirəm ki, tezliklə "Samur" Azərbaycanın ən oxunaqlı qəzetlərindən birinə çevriləcək.

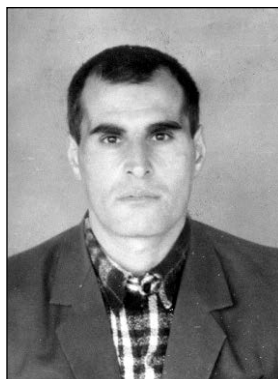
**Müsahibəni apardı:
Sədaqət KƏRİMOVA.**

GƏNCLİYƏ MƏHƏBBƏTLƏ

Arif Ağababəyev Qusar rayonundakı Yasab kəndinin sakinidir. Orta məktəbi bitirib ordu sıralarında xidmət edib. Gəncə Kənd Təsərrüfatı Akademiyasını fərqlənmə diplomu ilə başa vurub. Sovxozda baş aqronom, baş iqtisadçı, direktor vəzifələrində işləyib. Hərda çalışmasından asılı olmayaraq sevdiyi idmandan ayrılmayıb.

Arif idmanla 1980-1982-ci illərdə orduda xidmət etdiyi vaxtdan məşğul olmağa başlayıb. Ali məktəbdə oxuyarkən idmanın ağırlıq qaldırma və cüdo güləşi üzrə yarışlarda iştirak edib.

İdmana olan bağlılığı onu məşqçilik fəaliyyətinə gətirib çıxarıb.1998-ci ildən Respublika "Məhsul" Kənd Könüllü İdman Cəmiyyəti Qusar bölməsində ağır atletika və daş qaldırma üzrə məşqçi-müəllim işləyir. İndiyə kimi onlarca dərəcəli idmançılar yetişdirib.

Yetirmələrindən biri - Abumüslüm Sultanov armresling üzrə 5 dəfə spartakiada, ölkə birinciliyi və çempionatlarda 1-ci yeri tutmuş, 2001-ci ildə isə respublika kubokuna sahib olmuşdur. O, İtaliyada keçirilən dünya çempionatına vəsiqə almış, lakin müəyyən

səbəblərdən çempionatdan kənarda qalmışdır.

Məhəmməd Yaraliev, Nasif Şərifov, Ceyhun Paşayev, Ruslan Ramazanov, Ramiz Ramazanov, Romik Atluxanov, Vadik Vəlixanov da ümidverici idmançılardır.

Milli Orduda xidmət edən onun yetirmələrindən 7 nəfər idmançı ordu çempionatlarında yarışaraq 5 qızıl, 3 gümüş və 1 bürünc medal qazanmış və Respublika Müdafiə nazirinin fəxri fərmanlarını almışlar. 2002-ci ildə Milli Orduda xidmət İsmət Əmirsultanov həm daş qaldırma, həm də armresling üzrə I yer, 2003-cü ildə İllik Pirişev daş qaldırma üzrə III yer, 2004-cü ildə Nasif Əhmədov ağırlıq qaldırma üzrə I yer qazanmışdır.

2005-ci il Arif Ağababəyev üçün daha uğurlu olmuşdur. Sentyabrın 25-də Milli Orduda xidmət edən yetirməsi Rafik

Ağababəyev 80 kq çəki dərəcəsinə armresling üzrə I yeri tutaraq, ordu çempionu olmuş və Müdafiə nazirinin fəxri fərmanını almışdır.

Bu ilin noyabrın 24-də daş qaldırma üzrə ordu çempionatında onun yetirmələrindən Yusif Qayınbəyov, Umid Olçuxanov, Zöhrab Şərifov, Rafik Ağababəyev müxtəlif çəki dərəcələrində I və II yerləri tutmuşlar.

Arif hər il Novruz bayramını xüsusi təntənə ilə qarşılayır. Həmin gün kənddə idman yarışları keçirir, bu da camaatın və xüsusilə də gənclərin böyük marağına səbəb olur. Bu, Yasab kəndində gözəl ənənəyə çevrilmişdir.

İstedadlı məşqçi bilik və bacarığını gənclərə sərf edir, onların vətənə layiq övlad kimi yetişməsi üçün əlindən gələni edir.

Fərid FƏRMANOV.

Ya olduğun kimi görün,
ya göründüyün kimi ol.

Rumi.

ЧИ ЧКАЙРИН ТІВАРАР АБУР ГЬИКИ ЧИРНА КІАНЗАВА?

(Эвел газетдин 2005-йисан 25-февраль, 26-март, 24-май, 22-июнь, 28-июль, 20-август, 14-сентябрь, 20-октябрь, 22-ноябрь, 27-декабрь тилитра)

Къезикъар
Къуручка
Мацар (шегъер)
Мучугъуба
Мучугъ хъишлах
Мучугъ Паласа
Ужан
Урусрин Къазмаяр
Усар
Усур
Усугъчай (Усугъ)
Угъул
Узунхуър
Узунуба
Узунмеше
Утлугъ
Укуз
Уна
Ухул
Ушур
Уштал
Уштал хъишлах
Уъруьн
Уърер
Уъруьк
Уъреринхуър
Уъруьн Кіеле (шегъер)
Уъруькан
Уъруьз
Уънуьгъ
Уънуьгъуба
Уънуьгъ КіунтІ
Уъсеанхуър
Уъсер
Уъзден
Уъзденуба
Уъшгуьн хъишлах
Уъшгуьн Къазмаяр
Уъхуьнар
Фарзалиуба
Фетягъхуър
Филер (2 хуър)
Фияр
Филахуър
Филифли
Фиригъ
Фитакіеле (Ширванда)
Фитахуър (Куьреда)
Фуртукъ
Харакъ
Харах
Харахуба
Харах Ятахар
Хашанхуър
Хануба
Хан хъишлах
Хандаклар (2 хуър)
Хакідхуър
Хакахуър
Хваджахуърън Къазмаяр
Хвередж
Хев (2 хуър)
Хевел
Хевег
Хек
Хевезар
Хевяхъ
Хелис
Хенжелкеле (Хенжалакеле)
Хив
Хин
Хинагъ
Хинияр
Хиналугъ
Хитлар
Худат (шегъер ва хуър)
Худатуба
Худигъ
Хутаргъ
Хутхул
Хурай (Хуар, 2 хуър)
Хунар (шегъер)
Хурдаланхуър

Хухвар
Хуьмуьхъ (2 хуър)
Хуьлдуьхъ
Хуьлдуьхуба
Хуьрел (2 хуър)
Хуьрел Къазмаяр
Хуьруьнхуър
Хуьруба
Хуьруьгъ
Хуьрехуър (2 хуър)
Хуьр тала
Хуьпуькъ
Храх
Хкем
Хтун
Хтун Къазмаяр
Хпеж
Хнов
Хьал
Хьалхьал (шегъер)
Хьалхьамар
Хьампут
Хьарт
Хьартуба
Хьартас
Хьартасуба
Хьацар
Хьецлахуър
Хьецен
Хьинцлахуър
Хьинц тала
Хьимил
Хьимилуба
Хьимил хъишлах
Хьимил Къазма
Хьиравар
Хьиравкеле
Хьишлах (7 хуър, Куьре ва Къуба патта)
Хьишлах (Ахцегърин)
Хьишлах (Уънуьгърин)
Хьукъар
Хьукъва (Куг)
Хьукъваз
Хьукъул
Хьукъун
Хьурухъ
Хьурукъунар
Хьучаг
Хьуцу
Хьуцугъ
Хьуцан
Хьуьлер
Хьуьлугъ
Хьчархуър
Хьчарихъ
Хьерхьем
Хьерахуър
Хьилавар
Хьилер тала
Хьумар
Хьумаруба
Хьумар Паласа
Цацам
Цацамур
Царахуър
Цацахъ
Цавагъар
Цаваргъ
Цазпатан
Цацархуър (Заза)
Цехцел
Цеб
ЦинитІ
Цириткеле
Цири
Цицлер
Цицлеруба
Цилинг
Цилингуба
Цилингрин Ятах
Цицигъ
Цицик (Зизик, 2 хуър)
Цилихуър
Цлар
Цлахъ
Цмур
Цнал
Цуругъ (Зрых)

Цул
Цулун
Цуцай (Сусай, 2 хуър)
Цуьцхуър
Цри (шегъер ва хуър)
Цуьквет
Цшахур (шегъер ва хуър)
Цлар
Цшахуран
Цсалагур (3 хуър)
Цсарай
Цсарахуър
Цсарук
Цсайлахъан
Цсарах
Цсехуьл
Цсехуьлуба
Цселегуьн (4 хуър)
Цселегуьн Къазмаяр
Цселегуьн хъишлах
Цсвепер
Цсвеперуба
Цсерик
Цсиргъан
Цсийн Дизахлы
Цсицхуър
Цсийнхуър (4 хуър)
Цсийнхуьруба
Цсийуба
Цсий хъишлах
Цсий Гъеят
Цсий Гъеят (поселок)
Цсий Пигъиржал
Цсий Гъепецгъ
Цсий Макъар
Цсиг
Цсиганхуър
Цсий Испик
Цсий Гуьне
Цсугухуър
Цсух
Цсур
Цсуругъ
Цсуру Чанахъар
Цсуру Пел
Цсугъар
Цсуру Хев
Цсухур (Цсуд хуър)
Цсурууба
Цсугтай
Цсул
Цсуру Кіеле (2 хуър)
Цсукълугъ
Цсуьруьр
Цсрхар (шегъер ва хуър)
Цсил
Цсили
Цсугтархуър
Цсуру Цселегуьн
Чахчах
Чахчахуба
Чахчах Къазмаяр
Чаг
Чаг Къазмаяр
Чанлал
Чантархуър
Чайкъовушан
Чархак
Чархи (2 хуър)
Чархиклам
ЧатІ легъ
Чатарклам
Чарах
Чародадин Макъар
Чепекъ
Чепелар
Четкуьн (2 хуър)
Четкуьнуба
Четкуьн Къазмаяр
Чепер (Джаба, 2 хуър)
Чилгъа
Чирагъ (2 хуър)
ЧипетІ
Чингир
Чинаркеле
Чинарклам
Чинархуър
Чинар тала
Чихен

Чиргъер
Чикъчикъ
Чубан
Чубануба
Чубан хъишлах
Чубандпел
Чухур Къвепеле
Чухуруба
Чутук
Чубар
Чуэл
Чунар
Чурун
Чуьхверхуър
Чуьнуьхуър
Чуьхверик
Чклар
Члар (3 хуър)
Чулян
Чхаб
Чхан
Чпир
Чанахъар (шегъер ва хуър)
Чаклар (2 хуър)
Чаклар Къазмаяр
Чакларуба
Чаклар хъишлах
Чанахъ Къазмаяр
Чанахъ тала
Чехи Муругъ
Чехи Силибир
Чехи КіунтІ
Чехи тала
Чехи Кіеле
Чехи келе
Чехи Къутлал
Чехи Дегъне
Чехи уба
Чехи хъишлах
Челекьахуър
Члх хуър
Члехи хуър
Члех
Члехпел
Члехи Палас
Члехи Пел
Члей
Члургъал
Члик
Члинге
Члихъар
Члилхуър
Члветлар
Члур (Чор, шегъер ва 4 хуър)
Члурклам
Члур хъишлах
Члуруба
Члурухъ (2 хуър)
Члуру КіунтІ
Члугъван
Члуьд
Члурхуър
ЧлуркІул
Члурхуър
ЧлурухуьрвацІ
Члурахъ
Члуракан
Члулан
Члулавар
Члуру салар
Члуьгъерхуър
Члэкл
Члэklar
Члэklar тала
Шабран (Шабуран, шегъер)
Шабуранпелер
Шандагъ
Шаклар
Шамхуър
ШаракІунтІ (шегъер)
Шамилапелер
Шатлахуър
Шахшах
Шерияр
Шерифахуър (2 хуър)
Шеметлахуър
Шегъергагъ
Шейри (шегъер ва хуър)

Ших
Ших хъишлах
Ших Къазмаяр
Шивир (2 хуър)
Шин
Шиназ
Шимихуър
Шихидхуър
Шихуба
Ширвановка
Шири
Шурун
Шулур
Шуранпел
Шурухъ
Шумагъ (шегъер ва хуър)
Шувул
Шуллар
Шутун
Шуьмехуър
Шкун
Шпир
Штул
Штул (2 хуър)
Энег
Эмирвар
Экен (2 хуър)
Экез
Эгъвейж
Эргер
Эргин
Эркихуър
Эргъех
Эхниг
Эчлехуър
Эчлехуьруба
Эгъвез
Эвежугъ
Эвежугъуба
Элик
Эминхуър (Аламише)
Эсетар
Эпик
Эрки
Эгъер
Юсаг
Юсуфахуър
Юсуфханпел (2 хуър)
Юкъванхуър
Юкъвануба
Юрф
Юрфуба
Юрзал
Юрал
Юрхар
Ял
Ялахъ
Ял хъишлах
Ялама
Ялцугъ
Ярагъ
Яргъи тала
Яргун (Гъезре)
Ярагъ Къазмаяр
Ярхик
Ярхар
Яртах
Ярубахуър
Ярукъвалар
Ярамахуър
Ярсар
Ярklar
Ярчахъ
Ясаб
Ясабуба
Ясаб Къазмаяр
Ясаб хъишлах
Ясаб тала
Ятах (12 хуър, Куьре ва Къуба патта)
Ятахуба
Яхван
Яхвал
Якъубахуър
Якъубуба

М. МЕЛИКМАМЕДОВ.
(Гуьгъ ама).

КТО ТАКОЙ ШАРВИЛИ?

Мне хочется, дорогие читатели, поделиться с вами новой информацией, связанной с именем героя лезгинского народного эпоса "Шарвили". То, что Шарвили - мифический и эпический герой, знают все, но за этим именем стоит конкретное историческое лицо - теперь Шарвили становится и исторической личностью. Я попытаюсь доказать свою версию аргументами - приведу лингвистические и исторические данные, а также высказывания знаменитых авторов.

Итак, первая часть слова Шарвили "Шар" на лезгинском языке означает "Царь". Это знают все, ибо об этом свидетельствуют как древние письменные источники, так и современные писатели. Вторая часть этого слова "Вили" является настоящим именем самого царя. Но вот кто, какое конкретное историческое лицо воспевается в первых песнях эпоса "Шар-Вили"?

Все мое детство было наполнено сказками о Шарвили. Помню, как часто я со всеми детьми с вершины моего родного села Чепер пылливо взирал вниз на Самурскую долину, отыскивая за рекой, у самого подножия гор, на уровне села Хкем, домик Шарвили, где он совершил свой легендарный прыжок.

Мы знаем о заслугах жителей Ахтынского района, так хорошо сохранивших в устной форме память о Шарвили, в популяризации его имени и возрождении самого эпоса. Не зря именно в Ахтах проводятся ежегодные праздники "День Шарвили" как на родине героя. К сожалению, мы не знакомы с вариантом эпоса "Шарвили" в прозе в 652 рукописных страницах, написанным талантливым писателем Искендером Казиевым из села Чепер Ахтынского района. Несомненно, большой вклад внесли И.Кадимов, А.Вагабов, А.Агаев, А.Гаджиев, А.Фатахов, Ф.Вагабова, А.Ганиева, Г.Гашаров и многие другие. Авторами издания эпоса 1999 года, а также и переводчиками на русский язык являются уроженцы Кусарского района - З.Ризванов и Б.Салимов.

Надо сказать также о "Шарвили" - поэме-дастане на азербайджанском языке, автором которого является мой коллега и друг, художник Махмуд Челебов из Кусарского района. В 2004 году он издал ее, продав свою художественную студию.

Эзотерические науки учат, что "герои одного поколения становятся богами для последующих поколений". Это является общечеловеческой традицией и неизбежным законом в эволюции человечества. Вот этот закон способствовал мне в деле нахождения и раскрытия исторического имени Шарвили, то есть имени самого царя - Вили.

В 1993 году профессор Я.А.Яралиев впервые перевел текст албанской книги VII в.н.э, так называемой "Книга ученого" в 50 сохранившихся страниц, на лезгинский язык, а в 1995 году вышла на свет его книга "Алупанская (Кавказско-Албанская) письменность и лезгинский язык" изданная в Махачкале. Это была сенсация мирового масштаба. Заслугой профессора является не перевод книги, а дешифровка знаков албанской письменности, которую на протяжении около 60 лет (со дня находки первых албанских письменных знаков) не удавалось деши-

ТОЧКА ЗРЕНИЯ

фровать никому в мире, ибо албанский язык оказался идентичным с нынешним лезгинским языком.

После опубликования эту книгу частями перевели и опубликовали А.Мусаев и А.Гюльмагомедов. Я.Яралиев успешно прочел также все имеющиеся известные албанские надписи. А грузинский профессор Заза Алексидзе перевел другую недавно найденную в одном из христианских храмов на Синае древнюю албанскую книгу, с идентичными письменными знаками и языком, точнее, на удинском диалекте лезгинской семьи языков. Это сообщение уже рекламируется на английском языке по всему миру (см. журнал *Azerbaijan international* 11.3 *autumn* 2003). Естественно, между профессорами установилось взаимопонимание и согласие.

Из албанской книги, по Я.Яралиеву, явствует, что государство Кавказская Албания состояла из макилов, т.е. владений со своими царями-князьями, управляющими своими племенами (родами), а во главе единого государства стоял Великий царь, который собирал на консультативный совет всех царей-князей.

В I веке н.э в Кавказскую Албанию вторгались римские полководцы с целью покорения. Ими были покорены многие государства (в то время Римская империя была самой могущественной на земле), но им никак не удавалось покорить Кавказскую Албанию.

"В те времена правители римлян ходили походами по всему миру и покоряли себе все народы, и многие правители бежали тогда из своих владений" (см. *"Круг Земли", Снорри Стурлусон, изд. "Наука", Москва, стр.12*).

В албанской книге (VII в.н.э.) сообщается, что "в Пакульском (т.е. Бакинском) макиле в те времена правили местные цари Кал, Пакат, Бак, Кар, Цаях, Хака, Пакан, Пупи, Пакир, Калсиби, Сал, Пакхалан, Шулу, Машлил, Калли, Зиги, Пакиуддун" (см. Я.А.Яралиев *"Алупанская (Кавказская) письменность и лезгинский язык", Махачкала, 1995 г., стр.130*). Нас интересует из этого перечня царей имя Зиги. Имя этого царя раскрыло мне многое, и в конечном счете способствовало локализации в историческом плане имени легендарного героя лезгинского эпоса "Шарвили", что я и собираюсь раскрыть. Забегая вперед, скажу, что этот Пакульский (Бакинский) царь и есть Один, тот самый Один, которого знают все, ибо он есть самый главный бог не только германских народов, но и народов Скандинавии - Норвегии, Швеции, Дании, Исландии и Фареррии. Исторический царь Зиги впоследствии был возвышен до мифического бога Одина - как сказано выше, из эзотерических наук, по принципу эволюции развития человечества - что "герои одного поколения становятся богами для последующих поколений".

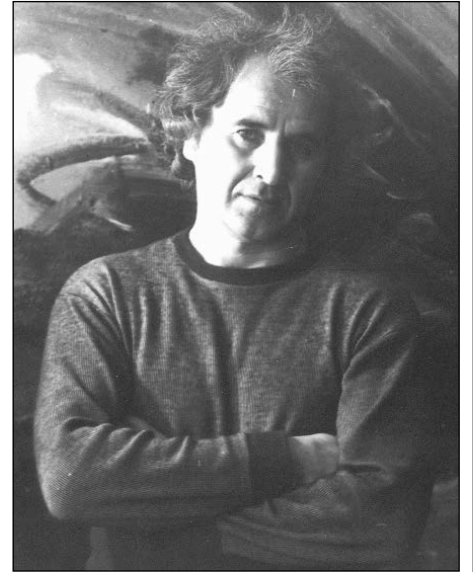
Следует еще добавить, что названия девяти Миров Мистерий Одина почти все созвучны и идентичны лезгинскому языку. Это несколько не удивляет. Мы знаем, что "Младшая Эдда" переведена

уже более чем на 50 языков, но 700 исландских слов в русском переводе оказались недоступными для перевода, из которых половину (около 400) я прочел сразу же с ознакомлением. И еще очень многие слова, понятные на лезгинском языке, переведены не точно.

На старых картах скандинавских стран мной были обнаружены десятки топонимических названий, идентичных лезгинским. Наконец, в 1999 году я дешифровал (перевел) совместно с Э.Агаевым названия, идентичные современным лезгинским, используя знаки самой древней письменности германо-скандинавских стран - "Старшие Руны" (3 в. н.э.).

Переходим к главному вопросу, поставленному в этой статье: кто этот царь Вили (Шарвили), воспеваемый лезгинскими народами на протяжении более двух тысячелетий? Теперь, имея вышеизложенную информацию - исторические сведения, изложенные выдающимися личностями, - нетрудно догадаться, что Шарвили - никто иной, как царь Вили, то есть родной брат царя Зиги. А этот Зиги (или Зигге), как мы уже знаем, есть "царь-князь Пакульского (Бакинского) макила", то есть одной из областей государства Кавказской Албании. И далее, из вышеизложенных сведений получаем информацию, как этот царь Зиги во времена римских нашествий на Кавказскую Албанию покинул свои владения и мигрировал на север. Из сообщений Снорри Стурлусона, Менли Холла, Тура Хейердала и др., мы узнаем как этот царь Зиги на своем пути переселился оставив своих братьев Вили и Ве править новыми землями, подходящими для судоходства, - сначала на территории нижнего течения рек Сулак и Терек (см. Л. Гумилев *"Тысячелетие вокруг Каспия", "Открытие Хазарии", "Этносфера, история людей и история природы" и др.*). Здесь царь Вили прославился как справедливый и мудрый царь. Народ воспевал его как могучего и сильного воина, совершавшего многие подвиги, вызвавшие в сознании современников, видевших в нем образ живого героя, чувство восторга и гордости.

В албанской книге из перечисленных царей-князей лишь один Вили назван выдающимся. А уже позже благодарные потомки воспевают его в своей памяти как эпического героя. Живые сказания о его подвигах со временем разрастаются в немеркнущей памяти народа, дополненные бурной фантазией, поднимающей его на уровень мифического героя. Слава его постепенно разрастается, о его подвигах слагаются песни, сказания, ибо его военные успехи, его физическая сверхсила и могучий вид атланта производили сильное впечатление на современников. Все это оставалось в памяти народа, передаваясь в устной форме из поколения в поколение как его представления, желания и мечты. И это замечательно, что такие представления народа выливаются яркими потоками эмоций в поэтический дар. Это естественный, традиционный путь мифотворчества, рождения эпических сказаний народов мира.

Зададимся вопросом, если старший брат Зиги - царь одной из областей Кавказской Албании стал правителем на огромных территориях от Черного моря до северных морей под общим названием Швеция и впоследствии был возведен до Верховного Бога скандинавских народов, а также стал главным богом германских народов (см. *"Мифы народов мира"*), то почему его младший брат Вили, которого сам Зиги поставил править землей на северо-востоке Кавказа в "нижнем течении рек Сулак и Терек" - на территории, которая спустя некоторое время разрослась до больших размеров нового государства Хазарии (это на русском языке, а на своем - Азари, или Асарии, от лат. Nasar, ведь латинск.-h- читается как русск.-х-, т.е. слово это - от названия племен "асов") - не может стать легендарным героем эпоса "Шарвили"?

И еще. Описанные в тексте эпоса "Шарвили" события отличаются логической простотой и объясняются как вполне возможные исторические события. Вот, к примеру, эпизод из эпоса, когда описывается, что "в Худате появился злой и коварный враг Хизри Мелик, и Шарвили незамедлительно отправляется туда, чтобы покончить с ним". То есть наш герой поехал к своим, на прародину (свой макил Кавказской Албании), хотя, как это часто бывает в мифах, исторические события не следуют хронологическим принципам. Другой пример. В эпосе описывается, как Шарвили отсутствовал в своей стране и в это время побывал "на севере, в стране ледников и мороза". Ответ очевиден: Шарвили поехал на север, в Швецию (вообще - Скандинавию) погостить у своего старшего брата, царя Зиги.

Итак, Шарвили является историческим лицом, то есть мифический герой эпоса "Шарвили" имеет, как часто это бывает, исторический прототип.

Ареал распространения этого эпоса невелик - это всего лишь территория лезгино-язычных народов, хотя, судя по содержанию исторических хроник, имя этого знаменитого царя было распространено на куда более широких пространных.

Дарвин ВИЛИБЕКОВ,
художник.

ŞƏRQ NİKMƏTİ

- Kim şirin mağarasına girirsə, o, parçalanmağı da gözünün qabağına gətirməlidir.
- Şahlar hakimiyyətə filosoflardan üstün olsalar da, filosoflar öz müdriklilikləri ilə şahlardan daha çox üstündürlər, çünki filosofun şaha ehtiyacı yoxdur, şahlar isə dövlətli olmalarına baxmayaraq, alimsiz keçinə bilmirlər.
- Hikmət - elə bir paltardır ki, geydikcə köhnəlməz, elə bir xəzinədir ki, ardı kəsilmez.
- Üç şey olmasa, heç vaxt böyük rütbəyə çatmaq olmaz: zəhmət çəkmək, dövlət sərf etmək, güzəştə getmək.
- Əql xeyir qapılarının açarı, səadət xəzinələrinin kilididir. Bu dünyanın naz və

nemətlərini əldə etmək, o dünyanın əzəb və işgəncələrindən xilas olmaq əql və kamala bağlıdır.

● Taxtaya od dəyməmiş yana bilmədiyi kimi, fitri istedad, əql və kamal da təcrübə və vərdiş olmadan özünü göstərə bilmir.

● İnsanın ağılı özünü səkkiz xüsiyyətdə bürüzə verir: birinci - nəzakətli və təmkinli olmaqda; ikinci - öz şəxsiyyətini tanıyıb öz iradəsinə malik olmaqda; üçüncü - adil şahlara itaət edib onların arzu və istəklərini yerinə yetirməkdə; dördüncü - öz sirlərini dostla verib-verməməyin yerini bilməkdə; beşinci - özünün və başqalarının siri saxlamaqda; altıncı - şahlar qarşısında ehtiyatlı olub, şirin dil ilə saray adamlarını ələ ala bilməkdə;

yedinci - öz dilinə sahib olub atıq-əskik danışmaqda; səkkizinci - məclislərdə susmağı özünə adət edib, soruşulmayan şeyləri deməməkdə və peşmançılıq gətirən şeyləri dilə gətirməməkdə...

● İnsan dövlət yıqıb saxlasa, onu xeyirli və faydalı işlərə xərcləməsə, dövlətli deyil, yoxsul hesab edilə bilər. Belə adamın dövləti müxtəlif yollarla lazım olmayan yerlərə xərclənib gedər. Bu, su gələn yolu olub, çıxan yeri olmayan bir hovuzda bənzer, suyun artığı faydalı yerlərə sərf edilmədiyi üçün daşib ətrafı basar, hədəfə gedər.

● Vəzifə ağır daş kimi şeydir, onu çox əziyyət və məşəqqətdən sonra çiyinə qaldırırlar, lakin çox asanlıqla yerə atırlar.

Человеку свойственно
ошибаться.

Латинское выражение.

ЧЕШНЕ КЪАЛУРЗАВА

■ Бакудивай 30 километр къван яргъаз, Каспи гьуьлуьн къере Сагьил поселок экия хъанва. И поселокдин гегьенш куьчейри, къакъан къвалери, гьакъни къацу багъларин юкъва эцигнавай хуси къвалери инсан гьасятда вичихъ ялда. Секин ва умун инсанрин макан я Сагьил. Ина лезгийр компактнидаказ яшамиз жезва.

Гьеле алатай асирдин сифте къилера Куьредай ва Къуба патай Бакудиз къвалахун патал агъзурралди лезгийр атанай. Гзафбур нафтпадин мяденра къвалахал акъвазнай. Бакуда гьамишалу хъ амукуьн ниятдалди атанвайди тушир абур. А чъавуз Азербайджандилай гьейри Къазахистандиз, Туьркменистандиз, Тажикистандиз ва Юкъван Азиядин маса вилайтризни пул къазанмишун патал гзаф лезгийр фенай. Бакудиз атай лезгийрикай гзафбур ина чпиз бине кутуна. Гьавилияй исятда Сураханида, Артемда, Къарачухурда, Байилда, Абшеронда, Луббатанда, Шангарда, Путада ва маса чкайра вишералди лезгий хизанар яшамиз жезва.

Сагьил поселокдин лезгийр гзаф рикъ аха, чпин ватангьилияр къани инсанар я. Абуру гьамиша сад-садан таъсиб члугвада. Ахцегъай, Мегьарамдхуьрай, Филей, Цмурдай, Чахчай, Къуюстандай, Муьгьвергъандай, Къцарай, Манкъулидхуьрай, Хъилияй, Эчехуьрай, Вурвай, Тигьиржалдай, Цуру Худатай атанвайбур я абур. Ятлани са хуьруьнвияр хъиз яшамиз жезва.

Инавай лезгийр чи адетар хуьз ва къвезмай несилрив абур агакъариз алахъзава. Сад лагъайди, дидедин члал хуьзва абур. Вири хизанар къвале михьи лезгий члалалди рахазва. Лезгий милли хуьрекар, чи ацукъункъарагъун, манияр, къуьлер чирзава

гьар хизанда аялриз. Лезгивал, жуввал хуьз алахъзавай ксарикай садни агъсакъал Ислам Аюбов я. Азим йисар я Ислам муаллимди юкъван мектебда тарсар гуз. Поселокдин жемьтдин патай адаз члехи гьуьрмет ава. Мел-межлиса гегьенш дубньякъатлунар авай инсанар хъиз Селми хала, Тават хала ва маса яшлу дишегълияр вилик-къилик жеда.

Инин лезгийр мадни са кардалди тафаватлу жезва. Абуру гьакъисагъвилелди къвалахзавай зегьметчияр я. Са шумуд члехи кархана -цемент гьасилдай завод, нафтни газ михъдай завод ва маса карханаяр кардик гала ина. Гзафбур къецепатан фирмайра къвалахзава. Садбур члехи къуллугърал ала, садбур флявал ийизва. Агъалийрин яшайишдин дережани виниз-

ди я. Гавилияй абурухъ къулай шартлар авай къвалерни ава.

Ина чпин алакунралди чешнелу тир сентакарарни тлимил авач. Гьейбет Гьажиев, Къафкъаз Байрамов, Магьмуд Гьажиев, Нурик Зуьлфукъаров, Фейзуллагъ Мегьамедвелиев, Тимур Керимов, Фейруз Агъавердиев, Элдар Алижанов ва масабур къалуриз жеда.

Яргъал йисара поселокдин юкъван мектебра тарсар гайи лезгий муаллимарни ава: Сиясат Аллагъвердиева, Муталиб Муталибов, Мейрам Мегьеррамова, Рагъиля Пиралиева. Жегъил муаллимрикай Севил Гьажиева, Сабина Балабекова, Саида Мирземетова тафаватлу жезва. Гьар йисуз 20-30 лезгий аял Азербайджандин вузриз гьахъзава. Алай йисуз поселокдин 25 лезгий жегъилди студентвилдин твар къачуна. Абурукай Элвира Мегьамедвелиева, Арзу Айдаева, Элдар Дашдемиров, Телман Дашдемиров, Ульвия Алиева, Ренат Рагъманов, Заур Алдырханов чпихъ члехи алакуннар авай жегъилар я.

Поселокдин 1-нумрадин аялрин бахчада са шумуд лезгий муаллимди къвалахзава. Абурукай Анара Мегьамедвелиева, Санат Шуьгверова ва масабур гъевчи несилдин тербиядив мукъувай машгъул жезва.

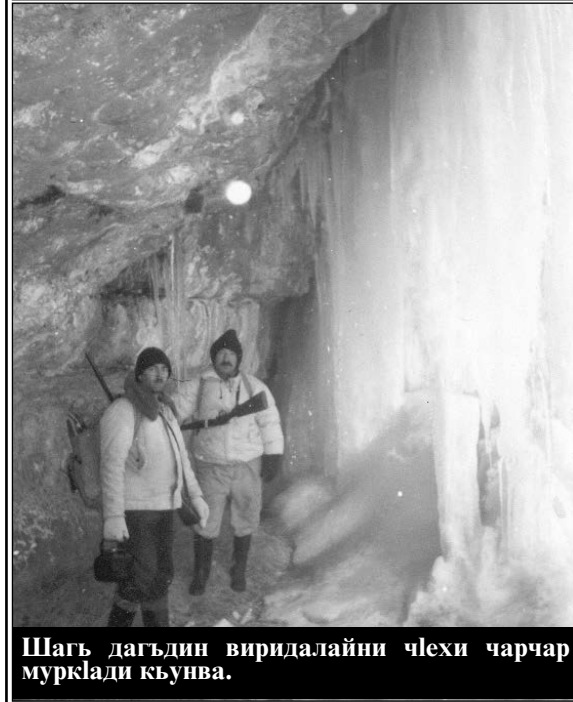
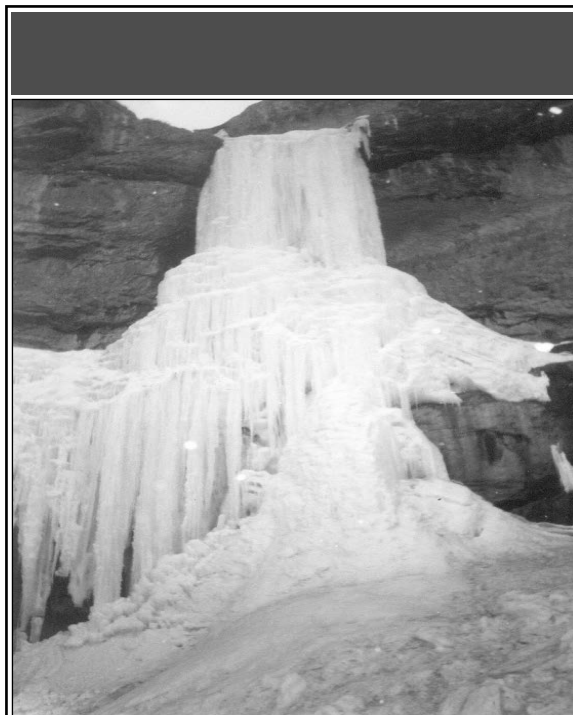
Гьа ик, зегьметдал чешнелу яз яшамиз жезва Сагьил поселокдин лезгийр. Абуру даим чина хъвер аваз къабулда вун. Чи члалакай, адетрикай, медениятдикай гаф къатайла абур лугъуда: "И рекъай чун чи рикъ алай "Самур" газетди агудзава." "Самур" газет 100 касди кхьенва ина.

И рекъайни чешне къалуризава Сагьил поселокдин лезгийри.

Роза ГЪАЖИМУРАДОВА.

Гьар касдивай вичин твар хуьз жедач. Лезгий халкъдин мисал.

Шагъ дагъдин виридалайни члехи чарчар муркълади къунва.

МУЧУГЪИЗ БУЛАХРИН ЯД ГЪАНА

■ Лезгийрин къадим хуьрерикай тир Мучугърикай сифте яз Страбона малумат ганва. Юкъван асиррин са бязи авторрин ктабра ва В.Ф.Минорскийдин "Ширвандин ва Дербентдин X-XI виш йисарин тарих"(Москва, 1963) ктабда хуьруьн твар "Мучугъ-Абад" хъиз дубъуьш жезва. Гьа авторди кейди ийизвайвал, 1030-йисуз и хуьр къан патал Ширвандин шагъди Дербентдал вегъенай. А чъавуз Мучугъар Муьшкхуьр вилайтдик акагъзавай. Шагъди гьикъван женг члугунайтлани адавай хуьр къаз хъаначир. Ихътин мисалар тарихдай мадни гъиз жеда.

Гила хуьруьн тварцикай куьруь малумат гун. Хуьр алай чкадиз "Пширен клам" лугъуда. За фагъумзавайвал, Мучугъ ойконим къве лезгий гафун - "Муьмин" (пшир) ва "члугъ" (клам) гафари арадал гъанвайди я. Дегъ члава-ра хуьр Мучугъ ва Гьенер вацлар какахъзавай чкадал алай. Монголрихъ галаз къиле феий даявейра хуьр барбатл

хъана ва агъалийри гилан чкадал цийи хуьр кутуна. Къенин хуьр 15 тухумдикай арадал атанвайди я.

Хуьруьн къибле пата "Татаран къванер" твар алай чка ава. Инаг лезгийри монгол-татаррин къушунар кукъарай чка я. Гьа и чкадал гугъуьнин виш йисара маса чапхунчийрин аксина женгер къиле фенай.

Вичихъ къадим тарих авай Мучугъ чи бубайри тлебиатдин иер пиле кутунай. Ина чандин дарман тир була-хрин ятар ава. Мучугъ вац "Члехи сув" лугъудай чкадай къил къачуна авахъзава. "Къат пел" ва "Уругъ пел" тварар алай къве пелен тамарай тлуз авахъзавай ятари "Члехи вир" арадал гъанва. И вирин цив къадай ятар дубъундин са уьлкведани авач жеда. "Пширен клам"ун булахар лагъайтла, са куьнвини гекъигиз жедач. Амма икъван гагъди "Къветхвер" ва "Земзем" тварар алай булахрин ятар гьакъ вацуз авахъзавай. "Ша, чна и ятарикай вацуз

ракъур, тавуна, хъун паталди менфят къачун", - лагъана мучугъвийри. 32 хизанди хуьруьн беледиядин къил Ибрагъим Идрисован регъбервилек кваз къве километрдин мензилдай, къваларин арадайни вацлай тлуз булахрин яд хуьруьз гъана.

Гьамиша хуьруьн хийирлу крарихъ ялзавай, вич Сумгаит шегъерда яшамиз жезвай Абумислим Шихсаидова булахрин яд члугун патал герек тир вири затлар мучугъвийрив вахтунда агакъарна. Хуьруьз яд члугунин карда беледиядин къвалахдаррикай Рагъим Аливердиев, Къагъриман Шефиев, хуьруьнвириккай Илгъам Аливердиев, Рагъиб Мирзагъаев, Муьсенниф Жавадов, Балажа Абилов, Ашур Зуьгъарбов, Алибег Исрафилов, Расим Магъсимов, Шейда Алипулатов, Загъир Агъмедов, Адил Велибеков иллаки тафаватлу хъана.

Агъаверди АЛИВЕРДИЕВ, Кълар райондин Мучугърин хуьр.

ГЪАРАДАН ВИЧИН ЧКА

■ Гатфарин гьуьлуьшан югъ тир. Дагълари элкъурна царце тунвай гент яйлахдив рагъ гецифнавай. Яйлахдин лацу, вили, яру, хъипи цуькверив дамах гвай: неклед цуьквер, камбард цуьквер, нуькрен вилер, миргин пфер, хархард цуьквер бахтатардиз хуьрезвай. Цару чепелукъри, чижери ван алаз и цуькверилай цлар ягъзвай. Картари циферив къван цавуз экъечлиз, гагъ лувар къватна, къван хъиз виняй агъуз къвез, гагъ лувар юзуриз, гьавада элкъвез къугъунарзавай. Къуд пата къушарин шад манийрин ванер гъатнавай.

Лапагри веькер-къалар нез яйлахдикай кфет хкудзавай. Чиг алай хуьтуьл веькер нез лапагар артух, суьруь къалин жезвай. Хперин ван алаз, келер къугъаз йикъар бахтатардиз алатзавай яйлахда.

Пакамахъ чубанди лапагар яйлахдиз гьалдайла суьруьдин къиле гатфарал акъалтай пуд цегъ жедай. Члехи, элкъвей крчар авай абурухъ. Хур виликна, къил

цава къуна, такабурлуздакъ къекъведай абур. Гагъ-гагъ къулухъ элкъвез, чпин гугъуьнаваз къвезвай хперилай вил аладардай цегъери. На лугъуди, хперини вил къгъдай абуркай. Амма са гвез гьеревай цегъерин такабурлувал эхиз жезвачир. "Ибур аку, чпелай разида къван! Им вучтин кар я? Хперин суьруьдиз цегъери вучиз регъбервал гузвайди я?"

Гьа ик ара датлана и крарикай фагъумдай гвез гьере. Гагъ-гагъ суьруьдавай пуд вишелей виниз хперин язух къведай адаз. Цегъериз икъван муьтлуьгъ жедай зат яни? Гьиниз физва куьн? Вучиз физва? Суалри секинвал гузвачир гвез гьере. Адаз цегъерикъ рехне кутуна абурун пер хаз кланзавай. Хпери - вичин таяри адаз гьикъван ахмурар авуртлани, файда авачир. Эхирни ада са гьилледалди цегъерин ихтибар къазанмишна.

Гзаф хвешизвай адаз. Гила гвез

гьерни къил цава къуна, гьа цегъерин саягъда къекъвезвай. Хпер кваз къазмачир гьере. Ада эхирни цегъериз лагъана:

- Гила суьруьдин къиле зун жеда. Куьн пудни зи гугъуьнаваз ша.

Цегъери сад-садаз килигна. Абурукай виридалайни члехи цегъере мукъуьбуроз вилербур авуна лагъана:

- Гьа вуна лагъайвал хуьрай. Алад виликди, чун ви геле аваз къведа.

Гвез гьер вешила вучдатла тийижиз авай. Суьруьдин къил хъанвай адаз члцав вичинди хъиз жезвай. Такабур акатнавай адахъ, къекъуьнарни дегъиш хъанвай гьерен. Гила ада неинки хпер, гьакъ цегъерни кваз къазмачир.

Гьа ик са къадар вахтар алатна. Садра рагъданихъ гьава члур хъана. Цифери къилияй-къилди цав къуна ва са герендилай куьлуь марф акатна. Гьинай ятлани атай гишин жанавурди дагъдин гугълуь

жигъирдал акъвазна суьруь вилив хуьзвай. Ам акур гвез гьерек зурзун акатна. Жанавурдини и кар къатлай хътинди тир. Гьавилияй ада садлагъана гьерел вегъена. Хци сарар гьайвандин гарданда аклурай кумазни пуд цегъерни крчарив жанавурдиз басрух гана. Кицлер куьмек гуз атайла, жанавур гьуьрч туна катна.

Ивидалди хъанвай гвез гьер са гужуналди къвачел къарагъна. Адаз цегъериз килигиз регъуьзвай. Абурун акунри, иллаки крчари мад адахъ хъел кутазвачир. Цегъери лагъайтла, гьерец ахмурарни авунач. Абуру гьамишанда хъиз хур хкудна, къил цава къуна суьруьдин къиле авай. Гвез гьер цегъерин геле аваз физмачир. Ам суьруьдин юкъва авай. Гила адаз суьруьда вичин чка жагъанвай. Гила ам гъарадахъ вичин чка авайдан гьавурда акъунвай.

С.КЕРИМОВА.

TƏVRİK EDİRİK!

Bu ilin yanvarın 25-də Azərbaycan Yazıçılar Birliyində yazıçı-jurnalist Zeynə Məhərrəmliyin 50 illik yubileyinə və onun Sankt-Peterburqda çapdan çıxmış "Qarabağ müharibəsi": qadınlar da döyüşüb (rus dilində) kitabının təqdimat mərasiminə həsr olunmuş yığıncaq olmuşdur. Xalq yazıçısı Gülhüseyn Hüseynoğlunun apardığı bu tədbirdə respublikamızın tanınmış alimləri, yazıçıları və jurnalistləri, yubilyarın istedadının pərəstişkarları öz ürək sözlərini demişlər.

Yaradıcılıq uğurlarına görə AJB-nin Həsənbəy Zərdabi, Azərbaycan KİVHI-nın "Qızıl qələm", Respublika Mətbuat Fondunun "Dan ulduzu" mükafatlarına layiq görülmüş istedadlı qələm sahibi Zeynə Məhərrəmli uzun illər "Bakı" və "Baku" qəzetlərində elm, təhsil və mədəniyyət şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışmışdır. Hazırda Azərbaycan Respublikası Ombudsmanının mətbuat katibidir.

1991-ci ildən mətbuatda hərbi mövzuda ciddi yazılar-

la çıxış edir. Onun "Döyüşə qızlar gedir", "Qarabağda savaş var", "Ötür durna qatırı", "Qırx qız dastanı" kitabları cəbhənin qaynar nöqtələrinə səfərlərdən sonra yaranıb. Z.Məhərrəmliyin "Qarabağ müharibəsi qadınların şahidliyi ilə" kitabı ingilis dilində çap olunub.

Qarabağ həqiqətlərini dünyaya çatdırmaq üçün kəsərlə qələmi ilə öz vətəndaş borcunu yerinə yetirən cəsur jurnalistin rus dilində Sankt-Peterburqda nəşr olunmuş "Карабахская война: сражались и женщины" kitabını Azərbaycanın erməni qəsbkarlarına qarşı mübarizəsinə həsr olunmuş kiçik salnamə adlandırdıq olar. Son illər yalnız Qarabağ müharibəsi mövzusunda yazan müəllif yeni əsərlər üzərində çalışır.

Pedaqoqika elmləri namizədi, tanınmış yazıçı-jurnalist Zeynə Məhərrəmliyi 50 illik yubileyi münasibətilə təbrik edir, ona yeni yaradıcılıq uğurları diləyirik.

"Samur" qəzetinin kollektivi.

ПРОТИВ ПУСТОТЫ ЗАПАДНОГО ИСКУССТВА

Рахман Шихалиев родился в лезгинской семье в живописном азербайджанском городе Шеки. В 1980 году окончил Азербайджанское Государственное училище им. А.Азимзаде. С 1980 года молодой художник начинает свой творческий путь в Москве.

Огромное влияние на формирование и поиск своего стиля в творчестве художника оказало посещение многочисленных галерей и музеев Европы. Рахман Шихалиев - участник многих международных выставок. Произведения талантливого живописца приобретены коллекционерами России, США, Италии, Франции, Японии, Австралии и других стран.

В России произведения автора находятся в Государственной Третьяковской галерее, Государственном музее Востока, Государственном литературно-историческом музее-заповеднике А.С.Пушкина, Государственном художественном музее г.Мурманска, Музее Современного искусства МАРС, Госу-

дарственном Севастопольском музее, Иркутской городской галерее и в других музеях и галереях.

Творчество Рахмана Шихалиева притягивает своей искренностью и душевностью. Его картины несут глубокий философский характер, их наполняют образы людей и таинственных существ. Горячие краски рассказывают истории, которые нельзя постигнуть умом. Своим цветом и формой они уносят нас в мир снов, в мир подсознания.

Художник вносит в свою работу искренность и душевность, что, по существу, отсутствует в западном искусстве. "Напоминающие экспрессионизм горящие краски и таинственные существа, наполняющие его картины, сближают художника с М.Шагалом. Как и у Шагала, в его картинах пересекаются восточные и западные течения - глубокий красный и желтый цвета восходят к традициям Юго-Восточной Европы, Центральной Азии, а так-

же характерны для европейского экспрессионизма. "В его творчестве поражает наивность художественного языка, которая противостоит пустоте западного искусства, преисполненного рационализма", - писала о нашем соотечественнике немецкая газета "Рейнпфальц".

"Самур".

ПОКА ВИДЯТ ГЛАЗА...

НА ПРИЕМЕ У ВРАЧА

Развитие катаракты не связано с чрезмерной зрительной нагрузкой. Причиной этого недуга может быть травма, нарушение питания тканей глаза, связанное с возрастом, лучевое воздействие, заболевания глаз (например, глаукома) или наследственные особенности организма. Особо выделяют диабетическую катаракту, возникающую как осложнение сахарного диабета. Она характеризуется быстрым развитием помутнения в хрусталиках обоих глаз.

Если катаракта находится на периферии хрусталика, то субъективно человек не ощущает никаких изменений в зрении. Чем ближе к центру хрусталика находится помутнение, тем серьезнее становятся проблемы со зрением. Больной может обратить внимание, что предметы видны не четко, с размытыми контурами, особенно при ярком свете. Изображение начинает двоиться. Часто появляется светобоязнь. Один глаз может видеть лучше, чем другой.

При появлении подобных жалоб нужно обязательно обратиться к врачу. Только специалист может определить, действительно ли это катаракта. Обследование проходит совершенно безболезненно. С помощью специального оборудования врач осматривает глаза и определяет тип, форму и место изменений в хрусталике.

Единственный способ лечения катаракты - хирургическое удаление мутного хрусталика.

Шагла КАЧАБЕКОВА
Врач-офтальмолог клиники "ОКИ".

Не верьте, что какие-либо капли, специальные очки, диета или упражнения помогут избавиться от этого заболевания. Они только временно замедлят развитие болезни. После операции можно вернуться к нормальной жизни: работать, читать, смотреть телевизор. Но если у пациента имеются сопутствующие заболевания зрительного нерва или сетчатки, эффект операции может быть снижен.

Для восстановления зрения после удаления катаракты мож-

но использовать очки, контактные линзы или искусственные хрусталики (интраокулярные линзы), которые вводятся внутрь глаза вместо удаленного мутного хрусталика.

Имплантиция интраокулярной линзы является наиболее эффективным способом коррекции зрения после удаления катаракты. Она позволяет не только получить высокую остроту зрения, но и избавиться от чувства дискомфорта, испытываемого при ношении очков с толстыми стеклами. Кроме того, введение в глаз искусственного хрусталика избавит пациента от необходимости покупать контактные линзы или дорогостоящие очки.

В первые дни после операции окружающие предметы могут казаться несколько искаженными. Это происходит потому, что зрачок расширен. Когда он сузится, зрение улучшится, а через несколько недель после операции полностью восстанавливается.

Современная медицина помогает успешно бороться с катарактой. Миллионы людей ежегодно подвергаются операции по ее удалению и обретают возможность вновь радоваться жизни.

Вот уже второй год в клинике "ОКИ" проводятся подобные операции с использованием современных достижений офтальмологии. Благодаря этому уже несколько десятков больных с катарактой получили возможность вновь увидеть наш мир во всей его красоте.

Берегите свое зрение, не злоупотребляйте им.

ЭТО ИНТЕРЕСНО

СНЕЖНЫЕ ЛЮДИ

Сотрудники национального парка "Эндау-Ропин" на юге Малайзии начали прочесывать территорию парка после появления информации об обнаружении там гигантских человекоподобных существ. Фотографию места их пребывания, опубликованную местной прессой.

Рыбаки сообщили, что видели в парке трех человекоподобных существ - двух взрослых и детеныша. Якобы даже есть фотографии следов, длина которых превышает 40 сантиметров. По словам главы местного отделения малайского естественно-научного общества, сломанная ветка на месте стоянки существ свидетельствует о том, что их рост составляет более 3 метров.

Слухи о "Снежном человеке" ходили в этих местах часто, однако власти обратили на них внимание в первый раз...

“САМУР” ДИНИ МЕКТЕБ

ЛЕЗГИ РЕСПУБЛИКАЯР АБУР ГЫКІ АРАДАЛ АТАНАЙ ВА ГЫХЪТИНБУР ТИР?

Кавказдин Албания чклайдалай гугъуьнлиз тарихдин чешмейра лезги чилерин тварар са шумуд жуьреда гьатнава: Лазган, Лакзан, ал-Лакз, Лазганшагъ, Лезгрин уьлкве, Лекзистан (Лезгистан), Лезгистан, Лезгийрин уьлкве, Лезгийрин республика ва ик мад. Сифтеган вад твар юкван асиррин араб чешмейра дуьшуьш жезва. Араб тарихчири вичикай гегенш малуматар ганвай чи Лезган (Лазган) пачагълух XIII виш йисан эхиралди яшамаш хъанай. 1221-йисуз арабрин тарихчи Ибн ал-Асира гайи малуматра, гьакни 1258-йисан Хулаги пачагълуьгдин тарихдиз талукъ материалра чи уьлкведин твар Лекзистан (Лезгистан) хьиз гьатнава. “Лекзистан” твар XIII асирдалай кыл кутуна фарс, тюрк, урус, гуржи, осетин чешмейра фад-фад дуьшуьш жезва. Идалай гьейри дегъ чаварин ва юкван асиррин са бязи чешмейра “Лезгийрин уьлкве” хьтин термин ава. XVIII асирда Урусрин пачагъ I Петрани чи чилериз “Лезгийрин уьлкве” лагъанай ва а девирдин урус тарихчири и терминикай гегеншдиз менфят къачунай.

XVI виш йисан эхирра Лезгийрин уьлкведин - Лезгистандин са паона Къурагъ вилайт, Ахтыпара, Докъузпара, Ахтыпара хьтин азад жемиятар, Табасарандин майсумлух, Рутул ва Шахур магъалар арадал атана. Абурукай Къурагъ вилайт ва Ахтыпара генани гужлу пачагълуьгъар яз гьисабзавай. Са бязи тарихчири ва этнографри чи азад жемиятар кылди республикаяр тирди къейд авуна. (Килиг: Хашаев Х.М. **Общественный строй Дагестана в XIX веке. Москва, 1961.**) Са бязи урус генералри лагъайтла, Къиблепатан Дагъустандин Лезги Республика арадал гъанвай азад жемиятрикай малуматар ганва. Винидихъ къалурнавай гьеччи пачагълуьгъри - республикайри санал федерация тугълуьрна чехи Лезги Республика арадал гъанвай. Къуба аялатдин ва Ширвандин лезгийр и республикадик акатзавачир. Генерал Пауличиди кхьизвайвал, санлай лезгийрин чилерал ва Дагъустанда 12 федеративный республика арадал атанвай. И республикайрикай С.Броневскийдини малумат ганва. (Килиг: Броневский С. **Новейшие географические исторические известия о Кавказе. ч. I. М.-Л, 1948.**)

А.П. Брюханова кхьизвайвал, Дагъустандин азад жемиятар демократиядин къанунралди яшамаш жезвай республикаяр тир. Маса авторри са бязи республикаяр федерациядин принципар асасдиз къачуна вав, конфедеративный рекьелди арадал атайди къалурзава. Ина гужлу азад жемиятди кылдин роль къугъвазвай ва муькъ жемиятри ада эцигай къайдайриз амал ийизвай. (Килиг: Хашаев Х.М. **Общественный строй Дагестана в XIX веке. Москва, 1961.**)

Са бязи чешмейра округар хьиз къалурнавай азад лезги жемиятриз сифте яз 1783-йисуз “республикаяр” твар гайиди П.С.Потемкина Гиляндин хан Герейханан кылив ракъурай жегъил офицер А.И.Ахвердов я. Гугъуьнлай урусрин машгъур тарихчи П.Г.Буткова лезгийрин азад жемиятриз республикаяр лагъанай. Ада кхьенай хьт, металралди лезгийрин чилер девлетлу я. “Къуркъушум Ахтыпара республикадин Къурушрин хуьре акъудза.” (Бутков П.Г. **Выдержка из “Проекта о персидской экспедиции в виде писем.” 1796.М ИГЭД. ч. 204.**) Идалай гугъуьнлиз “республика” термин урусрин военный документа гьатна. Кавказдин серлер генерал-майор граф Пауличиди 1812-йисуз Къуре ханлух муьтлуьгъарайдалай гугъуьнлиз Урусатдин военный министр Румянцеваз ракъурай рапортда лезги жемиятриз “лезгийрин республикадин жемиятар” твар ганва.

Гьар са лезги республика кылди яшамаш жезвай ва сад муькъудалай аслу тушир. Амма и гьеччи республикайрин арада икърар авай ва абуру санал федерация, чехи Лезги Республика арадал гъанвай. Чапхунчири басрух гайила абурун аксина вири республикайри санал жегъ чуьгдай.

Лезги республикаяр гьикл яшамаш жезвай? Абури ни ва гьикл идара ийизвай? Чи республикайрихъ гьихьтин къанунар авай? И суалриз жаваб гун патал Ахтыпара республикадиз талукъ са бязи материалриз вил веген бес я.Октябрь инкьилабдал къведалди яшамаш хъайи

ЧИ ТАРИХ

са бязи алмри Ахтыпара демократиядин принципикай менфят къачузвай федеративный республика хьиз теснифнава. Адан меркез Ахцегъ шегъер тир. Республика XVI виш йисан эхирра Сад лагъай Ахтыпаради ва Къвед лагъай Ахтыпаради арадал гъанай. XVIII асирда и республикадик са къадар маса хуьрерни экечнай.

Ахтыпаради кылди республика хун патал чапхунчирихъ галаз ара датлана жегъ чуьгунай. Месела, 1607-йисуз I Шагъ Аббаса вичин Ширван вилайт идара ийизвай беглербег Юсуф хан чехи къушунар гъаз Ахцегъ муьтлуьгъариз мажбуьрнай. Лезгийрин аксина къати жегъер чуьгуна, эхирни ахцегъвийриз гьалиб хъайи ада шегъер кылай кылди чуькурнай. Чкадин агъалийри Ахцегъ муьжубд йис алатайдалай къулуьх цийи

кылелай гугъуьна хтунай.

Ахтыпарадин агъалийри азадвал патал гъаф йисара жегъ чуьгуна ва эхирни XVIII асирда ам сиясатдин ва экономикадин рекъий садалайни аслу тушир республикадиз элкьвена. Ина алишвершидин чехи меркезар арадал атана. Хуьруьн майишат, иллаки малдарвални багъманчивал лап велик фена. Майишатдин маса хилер, месела, халичачивал, хамар гьасилун, пекер цун, яракъар ва безегдин затлар расун мадни вини дережалдиз акъатна. Ахтыпаради Дагъустандин ва Азербайжандин са шумуд вилайт и затларалди таъминарзавай. Шумудни са къецепатан уьлквейрин савдагарри инай халичаяр, сумагар, сар, сун парчаяр ва пекер къачуна тухузвай.

Са бязи чешмейра къалурнавайвал, XVIII виш йисан сифте кылера Ахтыпарада 350 агъзурдалай виниз лапагар, 14 агъзурдав агакъна къарамал, 10 агъзурдалай виниз балклар авай. И республикади гьар йисуз 50 агъзур пуд сар, 40 агъзурдав агакъна халичарни сумагар, гьакл сун пекер, хамуникай къвачин къапар, агъзур тонаралди майваар гьасилзавай. Металар акъудун гегеншарунивай яракъар расунин карни велик физвай. Къушун герек тир вири яракъралди республикади вичи таъминарзавай. Алишвершидинни экономикадин чара-чара хилерай къачур къанжиди Ахтыпарадиз чехи къушун - 15 агъзур аскер хуьдай мумкинвал гузвай. Гьавилай республикадихъ вич хуьн патал герек тир къван яракълу къуватар авай ва ам садавайни муьтлуьгъариз жезвачир. Месела, Къазикъумухдин хан Нуцалаз Ахтыпара са шумудра вичин гьилик кутаз клан хъанай ва эхирни ада и республика вичиз табийарун патал аниз чехи къушун ракъурнай. Ахтыпарадин яракълу къуватри хандин къушун кукварнай ва республикадин аслу туширвал хвенай. Маса чапхунчиривайни Ахтыпара къаз хъаначир ва абурукай са бязибуру и уьлкведихъ галаз ислягъвилдин икърар кутлуьннай. А члавуз республикади 10-далай виниз ханлуьрихъни пачагълуьгърихъ галаз дуствилин алакъяр яратмишнай. Ахтыпарадихъ кылди къецепатан крарин идара авай.

Республика тир вахтунда Ахтыпара экономикадин, илимдин ва медениятдин рекъий дугъуз тежедай къван велик фенай. 50 йисуз республикадиз регъбервал гайи чехи алим ва шаир Мирза Алиди ина цийи мискинларни мектебар кардик кутунай. Ахцегъ азархана патал цийи дарамат эцигиз тунай. Агъалийрин сагъламвал

хуьниз куьмек гудай телбирар кылиз акъуднай. Халкъдин медицинадикай гегеншдиз менфят къачун себеб яз ина садрани агъалийрик тегъуьн галуькначир.

Ахцегъа сифте яз машгъур алмрин эсеррикай ибарат ктабхана арадал гъанай. Ина лезги, араб, фарс, тюрк, урус чларалди гьидин хатларалди кхьенвай къиметлу ктабар авай. Мирза Алиди X виш йисан къиметлу чешмейрикай тир “Ахтынаме” цийи кылелай куьчарнай ва адаз са бязи алаваар хъувунай. Мирза Алиди регъбервал гайи йисара Ахтыпарада медицина, тарих, физика, математика, астрономия хьтин илимар мадни велик фена. Агъалийрин савадлувал хкажунин ва лезги литература велик тухунин рекъий Мирза Алидихъ зурба агалкуьнар авай. Къецепатан уьлквейрихъ, иллаки Урусатдихъ галаз цийи алакъяр яратмишай ада лезги диплома-тиядихъ чехи пай кутуна. Ада гьакни республика демократиядин принципралди идара авун патал цийи къанунар арадал гуьнлиз куьмек ганай.

Тарихдин чешмейрай акъазвайвал, Ахтыпаради демократиядин рекъий чехи агалкуьнар къазанмишнай. Республикадихъ уьлкве идара авунин махсус рекъер ва къанунар авай. Муькъуь лезги республикаяр (азад жемиятар) хьиз, Ахтыпарани Агъсакъларин Советди идара ийизвай. Советдиз гьар тухумдай са агъсакъл хъядай.Кандидатар тухумдик акатзавай инсанри чпи къалурна кланзавай. Са шумуд кандидат хъайила тухумди абурун гьарма садаз чараз сес гудай. Виридалайни пара сес къазанмишай кас Советдиз хъядай. Ахцегъа 40 тухум авай. Гугъуьнлиз йисара азад жемиятдик экечлай хуьрерни галаз тухумрин къадар 60-далай виниз хъанай ва Советни гьа икъван агъсакъларин идара авунай.

Агъсакъларин Советди республикадин гьам военный, гьамни маса крариз регъбервал гудай. Советди хкъагъай къазиди ва эфендийри уьлкве идара авунин карда муькъувай иштиракдай.

Диндин рекъий виридалайни чехи къуллуьгъ къазивал тир. Къази алмрин арадай хъядай. Нуфузлу диндин регъберар шариатдин судда къвалахиз желбдай. Ихътин регъберар - эфендияр, фекъияр ва масабур республикадин вири агъалиди хъядай ва къазиди къвалахал тестиькардай. Къазиди кылди гьар са касдин савадлувилдин ва алакьунрин дережа чирайдалай къулуьх абурун везифаяр тайинардай.

Шариатдин суддилай гьейри кылди агъсакъларин судни авай. Къвалдин ва шариатдин судривай гьализ тахъай меселайриз агъсакъларин судди килигдай. Им виридалайни адалатлу ва чехи дуван тир. И суддидини гьализ тахъай меселаяр халкъдин собраниди гьалдай. Гъаф гугъжет алай ва садавайни гьализ тахъай меселайриз Агъсакъларин Советди килигдай.

Хуьрериз регъбервал гун патал кавхаяр (старшинаар ва я юзбашияр) хъядай. Абурухъ анжах са йисуз къвалахдай ихтияр авай. Ис алатайла кавхаяр цийи кылелай хъядай. Кавхаяр чпин яшар 18 йис хъанвай ва гьадалай яшлу инсанри сес гуналди хкъагъна кланзавай. И кар патал хуьруьн агъалияр кимел къватл жедай ва жемиятди вичин арадай виридалайни нуфузлу кас гьил хкажна кавхавиле хъядай. Ихътин сечкиди гьам кавха, гьамни жемият жавабдарвилехъ ялдай ва къве падни республикадин къарарриз амал ийиз мажбуьр жедай.

Адалатлувал таъминарунни, кесибриз куьмек гуьнлиз карда закатди чехи роль къугъвазвай. Девлетлу ксари гьар йисуз хуьруьн майишатдин магъсулрин 10 процент, гьар 100 хлекай 1, пулуьнни къазанжидин гьар 100 манатдин 2,5 процент кесибриз гана кланзавай. Идалай гьейри девлетлуьри республикадин абадвал ва къушун патални харжи гузвай.

Са гафни авачиз, лезги республикайра халкъдин адетрив, ацукьун-къарагъунрив, къадим тарихдив ва медениятдив къадай къанунри генани чехи тир чка къазвай. Гьавилай XIX виш йисан урус авторри гьахълу яз кхьенай хьт, лезгийрин азад жемиятдин (республикайрин) къанунрин чехи пай демократиядин рекъелди арадал атанай ва абуру халкъдин вири къатариз сад хьиз къуллуьгъзавай.

Муьзеффер МЕЛИКМАМЕДОВ.

Ватан гафуни кагъалдикай
къегалд ийида.
Лезги халкъдин мисал.

ИМУЧА-МУЧА ...

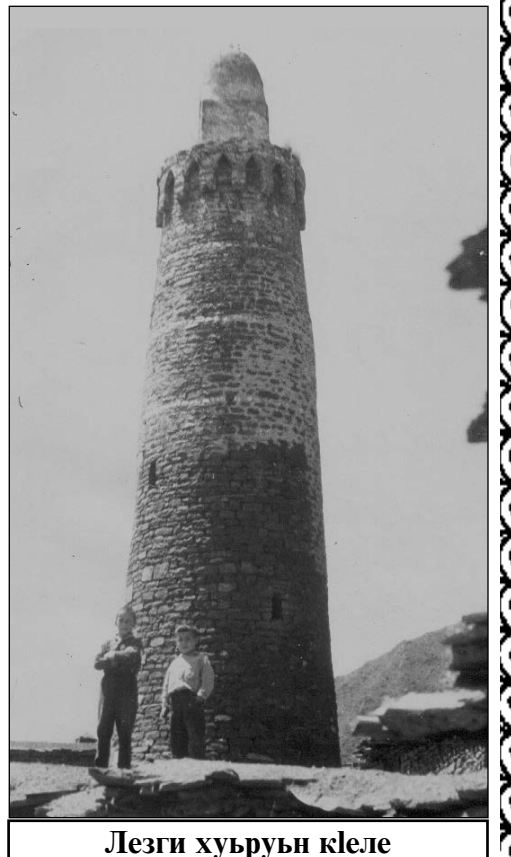
Имуча-муча,
Муч халича.
Буба тугъкуьул,
Диде клеви,
Велед верци
Вуч я?

Имуча-муча,
Муч халича.
Мичли члавуз къведайди,
Къвалах тийиз недайди
Вуч я?

Имуча-муча,
Муч халича.
Чилин кланик
Чемин кыч
Вуч я?

Имуча-муча,
Муч халича.
Лауц къвале авайди,
Хуьтуьул ипек галайди.
Клуфни вичин са риб я,
Тварни адан ... (вуч?) я.

Имуча-муча,
Муч халича.
Винел пад мехмер,
Къене пад шекер
Вуч я?

Лезги хуьруьн кледе

КОНКУРС "САМУР" А

ПОЧЕМУ ТАК НАЗЫВАЕТСЯ?

1. Абракадабра	16. Магия
2. Акрополь	17. Митинг
3. Аминь	18. Гермес
4. Апостол	19. Заратуштра
5. Альфа и Омега	20. Евангелие
6. Апокалипсис	21. Зиккурат
7. Виктория	22. Месопотамия
8. Иога	23. Сфинкс
9. Кабала	24. Свастика
10. Карма	25. Трофей
11. Кратер	26. Философия
12. Кали-Юга	27. Самит
13. Кипарис	28. Прометей
14. Культура	29. Христос
15. Аполлон	30. Мистерий

УСЛОВИЯ КОНКУРСА

1-место (расшифровать не менее 10 слов)
2-место (расшифровать не менее 8 слов)
3-место (расшифровать не менее 6 слов)

ПРИЗЫ

За 1-место - картина (живопись)
За 2-место - рисунок (графика)
За 3-место - 3 книги

"КЪВАРИЛАЙ КЪВАРАЛДИ"

Так называется новый, третий по счету альбом известной лезгинской группы "Сувар", приуроченный к 10-летию юбилею коллектива. Любителей лезгинской музыки ожидает яркий букет из зажигательных песен, таких как "Мехьер", "Заз вун кланда", "Асса", "Ватан", "Перизада", "Дидедин чал" и т.д. Полнобывшие публике исполнители Рашад Ибрагимов, Руслан Пирвердиев, Джавахир Абдулова, Роза Гаджимурадова и Джамиля Залова порадуют своих поклонников новыми записями.

теля коллектива Седает Керимовой.

К диску прилагается красиво оформленный альбом, дизайнером которого является Вугар Насиров. Кстати, именно этот альбом поможет покупателям отличить оригинал диска от подделок.

В свет также выходит аудио вариант данного альбома.

Желающие приобрести новый альбом, могут обратиться в редакцию газеты "Самур".

Наверняка всем запомнятся песни "Къварилай къваралди", "Сидибирдин цуьк" и "Гум, гум" в исполнении юной талантливой вокалистки Эльвины Гасановой.

В программу нового диска включены лезгинские народные песни и танцы, а также авторские произведения художественного руководи-

маются заявки на приобретения билетов.

Оргкомитет будет признателен всем, кто окажет помощь коллективу идеями, морально и материально.

По всем вопросам обращаться по тел: **432-92-17**.

"СУВАР" ГОТОВИТСЯ К СВОЕМУ ЮБИЛЕЮ

Известный лезгинский ансамбль "Сувар" готовится к торжественному вечеру, посвященному его 10-летию юбилею, который пройдет в одном из концертных залов столицы нашей республики в начале марта 2006 года.

Полным ходом идет подготовка

к торжеству, которое будет насыщено сюрпризами. Программа будет насыщена лезгинскими песнями и танцами. Солисты выступят в ярких национальных костюмах, что придаст вечеру праздничное настроение.

По просьбе зрителей уже прини-

HÜNƏR DOLU ÖMÜR

Sevdə ƏLİBƏYLİ,
"Söz" jurnalının redaktoru

Bu yazını çoxdan yazmalıydım. 1998-ci ilin oktyabrında indi yaşadığımız mənzilə köçəndən qapı qonşumuz olan Soltanəliyevlər ailəsinin şəhid övladı İlham haqqında eşitdiyim gündən. Amma anası Təmillanın dolub-boşalan gözələri, atası Zeynəddinin "bilirsən nə oğuldu, heç kəs onun yerini vermir" deməsi ürəyimi parçalayırdı hər dəfə.

İlham Soltanəliyev 1969-cu ilin yanvarın 31-də Bakıda dünyaya gəlib. Atası metro tikintisində işləyib. Əziz və Rənadan sonra ailənin üçüncü uşağı idi. 9 il ailənin sonbeşiyi sayılıb. Sonra Təranə dünyaya gəlib. İlham dəyəliyi və qoşaqlığıyla ailədə də, yaşadığı məhəllədə də fərqlənib. Hətta dəyəliyinə görə 32 sayılı məktəbdən 33 sayılı məktəbə dəyiş-

dirilib. Yay tətilərini səbrsizliklə gözləyərmiş. Ata-anasının doğulub böya-baş çatdıqları Qusar rayonunun Mucuğ kəndini çox sevrmiş.

Məktəbdə hamının sevimliyi. Çünki düzlük tərəfdarıydı. İdman sevdədi. Cüdo yarışlarında birincilik həmişə onun olurdu. Məşqçiləri Tərlan Həsənovun və Ağayar müəllimin sevimliyi. Həqiqi hərbi xidmətdən qabaq zavodda tornaçı işləmişdi. Daşkənd şəhərində hərbi xidmətini başa vurduqdan sonra Bakıda sürücülük etmişdi.

Qarabağ torpağında tökülən nahaq qanlar ona rahatlıq vermirdi. Xocalı faciəsi onu haldan çıxarmışdı. Çilgin İlham daha ipə-sapə yatmırdı. Nizami rayon hərbi komissarlığına ərizə verib cəbhəyə könüllü getdi. Yaşadığı 90 mənzilli binadan cəbhəyə könüllü gedən ilk könüllü idi. Tay-tuşları qarşısında söyüş qoydu: "Arxamca gəlməyən kişi deyil."

Onun döyüş yolu Şuşadan başladı.

İlhamla bir binada yaşayan və onun çağırışına cavab olaraq cəbhəyə yollanan Elxan Soltanova o günlərdən danışmaq həmin anları yaşamaq qədər çətin olsa da, uşaqlıq və cəbhə dostunu belə anır:

- Mənim döyüş yolum da İlhamın vuruşduğu 777 sayılı hərbi hissədən başladı. Ən ağır vaxtlar idi. Qarabağ qan içindəydi. İlham cəbhədə daha da bərkimişdi. Həm atıcı, həm sürücü kimi Daşaltı, Nəbilər, Kosalar döyüşlərində birgə iştirak etmişik. İlham düşmənin

texnikasını və canlı qüvvəsini məhərtlə məhv edirdi. Şuşa döyüşlərindən ayrıca danışmaq istəyirəm. O hamımıza nümunəydi. Döyüşə girərkən aslana dönməyən İlham güllə yağışlarına atırdı özünü. Bir gün başından yaralandı. Onun kimilərinin şücaəti olmasaydı, Şuşa yolu bağlanacaq, bir nəfər belə sağ çıxmayacaqdı. Bu gün sağ qalan şuşalılar məhz İlham kimi döyüşçülərin sayəsində yaşayırlar.

Şuşa döyüşləri kimi Laçın və Ağdam döyüşlərində də cəsarət və hünər dolu bir səhifə yazılır ömrünə. Naxçıvanıq, Pircamal, Dəhraz, Gülablı kəndlərində düşməne qarşı amansızlıqla vuruşan İlham Ağdamın Sırxavənd kəndi uğ-

СОЛТАНƏЛИЈЕВ
ИЛHАМ
ЗЕЈНƏДДИН ОЃЛУ
31 | 1969 - 1992 | 3 | X

runda döyüşlərdə sinəsindən iki güllə yarası alır. İlhamı və döyüş dostları Hüseyn, Qəşəm və Ramiki döyüş yoldaşları atəş xəttindən çıxarkən minaya düşürlər. Onlardan yalnız Elşən Telman oğlu Məmmədov sağ qalır.

23 yaşlı İlham subay idi. Amma könül verdiyi qız varmış. Təmillaya rəfiqəsi Nazilə sonralar danışıb ki, bir qız İlhamın məzarında saçlarını yolumuş.

Vətənə İlham kimi oğul qurban verən ata-anaya münasibət necədir bəs? Qapı döyüb kimsəni narahat etməyi xoşlamayan ata da, ağlamaqdan gözələrinin nuru azalan, ürəyinin ağrısından gecəylə gündüzün sərhədini itirən ana da şəhid adına verilən 2 kq unu, 2 kq şəkər tozunu alanda özlərini fəhçir olunmuş, balalarının ruhunu incitmiş sayırlar. "Balamız şəhid olmayıb ki, biz çörəyini yeyək", - deyirlər. Amma özündən çox xatirəsi möhtacdır. Cəsur döyüşçünün xatirəsini əbədiləşdirmək isə heç kəsin yadına düşmür.

Hələ ki, Soltanəliyevlər ailəsinin yeganə təsəllisi odur ki, yaşadığı həyatın girişində bu binadan Qarabağ döyüşlərinə İlhamın çağırışıyla gedən və şəhid olan Füzuli Orucov, Rabil Yusifov və Rufət Ərəbovla bərabər İlhamın da xatirə lövhəsi vurulub.

Bəli, yaşadığı binanın həyatının daş divarında əbədiyyətə dönüb yollara boylanır İlham. Ləzgi babaları kimi sərt və amansız baxışlarıyla.

Самур

ДОРОГИЕ ЧИТАТЕЛИ!

На нашу газету можно подписаться коллективно и индивидуально в любое время года. Годовая подписка составляет 24 тысячи манатов.

Редакция готова организовать продажу "Самур"а в любой точке Азербайджана и Российской Федерации. С вопросами можно обращаться по тел:

432-92-17, (050) 320-74-05.

ELAN

Qusar şəhərindəki Həzi Aslanov küçəsində 6 sot həyətyanı sahəsi olan ikimərtəbəli ev satılır. Həyətin meyvə bağı və daimi suyu vardır. Maraqlananlar "Samur" qəzeti redaksiyası ilə əlaqə saxlaya bilərlər.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!

"Samur" Ləzgi Milli Mərkəzinin Ali Məclisi, İdarə Heyəti və Ağsaqqallar Şurası Bəybala Ələsgərova anası

Zərnışan Şıx qızının vəfatından kədərləndiyini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

"Samur" qəzeti redaksiyasının kollektivi

Cavadov Ağarza Seyfəddin oğlunun

vəfatından kədərləndiyini bildirir və onun qohumlarına dərin hüznə başsağlığı verir.

САМУР

Главный редактор
Седает КЕРИМОВА

Адрес редакции:
AZ 1073 Баку, Метбуат проспекти, 529-й квартал, Издательство "Азербайджан", этаж 3, каб. № 101.
e-mail: samur@nm.ru
http://www.samur.info

Расчетный счет
26233080000
Капитал банк г.Баку
1-й Ясамальский филиал
код 200037
ВОИН 130024708

Газета
зарегистрирована в
Министерстве печати и
информации
Азербайджанской
Республики. Рег.№ 78

Индекс: 5581
Тираж: 2400

Тел: 432-92-17,
(850) 320-74-05